

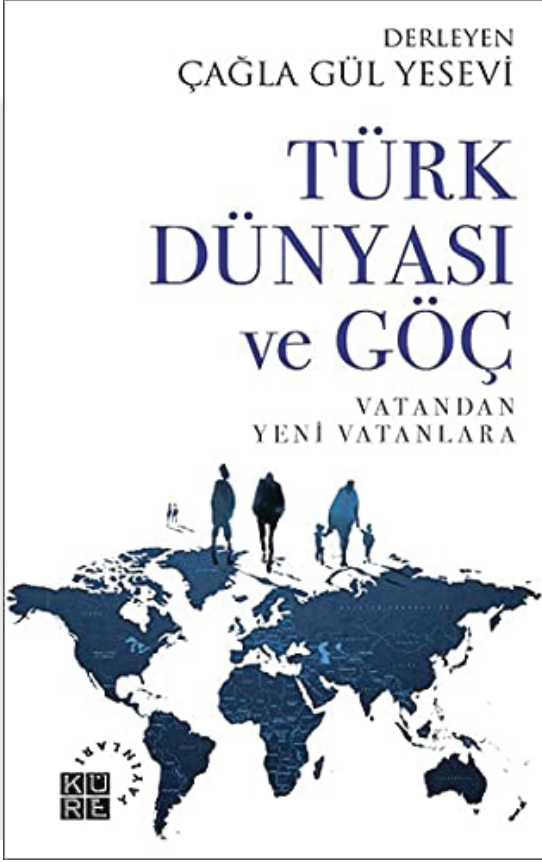
Kitap Değerlendirme

Türk Dünyası ve Göç: Vatandan Yeni Vatanlara

Çağla Gül Yesevi

Yesevi, Çağla Gül, Türk Dünyası ve Göç: Vatandan Yeni Vatanlara, İstanbul:
Küre Yayınları, 2021, 311 Sayfa, ISBN:978-605-7646-51-4.

Bengül BOLAT* - Burak GÜNEŞ**

Göç

Akademik
Bakış
387
Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024

Doç. Dr. Çağla Gül Yesevi tarafından derlenen “Türk Dünyası ve Göç: Vatandan Yeni Vatanlara” başlıklı eser, 2021 yılında Küre Yayınları tarafından oku-

Geliş Tarihi: 21.12.2022. Kabul Tarihi: 19.03.2023.
Kitap Değerlendirme / Künye: BOLAT, Bengül – GÜNEŞ, Burak. “Türk Dünyası ve Göç: Vatandan Yeni Vatanlara, Çağla Gül Yesevi”. Gazi Akademik Bakış Dergisi (GABD), 17/34, (Haziran 2024): s. 387-394. DOI: 10.19060/gav.1499274

* Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, E-mail: bbolat@ahievran.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6269-5192.

** Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-mail: burak.gunes@ahievran.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7652-6733.

yucu ile buluşturulmuştur. Eserde farklı konularda yazılmış on beş makale yer almaktadır. Eserin temel gayesi, “Türk dünyasının farklı coğrafyalarında yaşayanların neden ve nasıl göç ettikleri” ve göçün “kimliklerini, yaşamlarını nasıl etkilediği gibi konularda kapsamlı bir başvuru kitabı mahiyeti” taşımak ve “göç konusunda yeni soru ve sorunların değerlendirilmesinde yol gösterici niteliğiyle kaynak teşkil etmek” olarak belirtilmektedir (s.10). Kitapta beş ana bölüm bulunmaktadır. Söz konusu bölümler aşağıda belirtilmektedir.

Birinci Bölüm: Tarihsel Perspektiften Göç

Tarihsel perspektiften göç başlığını taşıyan birinci bölümde; üç makale yer almaktadır. Şekil açısından değerlendirildiğinde makaleler, diğer editörlü kitaplarda alışık olunduğunun aksine, son derece kısa tutulmuş olup akademik anlatı ile öykü yazımının bir bileşimi gibi takdim edilmiştir. Başka bir deyişle makaleler, yazarların bizatihi kişisel deneyim ve tarihlerinden yola çıkılarak yazılmış olup, farklı coğrafyaları ve insan hikayelerini okuyucuya sunmaktadır. Böylelikle eldeki kitap, bölüm yazarlarının bizatihi Türk Dünyası olarak tarif edilebilecek coğrafi ve tarihsel arka planlara sahip ve göçmen kimliğine haiz ailelerinden gelmesinden dolayı, muadili olabilecek diğer göç ve göçmen temalı kitaplardan pozitif anlamda ayrılmaktadır. Gerçekten de kitabın giriş bölümünde Çağla Gül Yesevi, kitabın amacını “*On beş makaleden oluşan bu çalışma bir referans kitap olma amacını taşımaktadır. Bu amaca uygun olarak konusunda uzman, kendisi ve/veya ailesi bu göçü bizzat yaşamış akademisyenlerin makaleleri kitap içinde yer almıştır,*” diyerek açıklamakta ve kişisel deneyimlerin kitabın omurgasını oluşturduğunu da bir nevi ortaya koymaktadır (s.7).

İlgili bölümün ilk makalesi, Prof. Dr. Nadir Devlet tarafından kaleme alınmıştır ve makalede “İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Uzak Doğu’dan Türkiye’ye serbest göçmen olarak kabul edilen Tatar-Başkurtları konu...” edilmektedir (s.17). Yazarın kişisel tarihinden yola çıkılarak betimlenen makale, Türkiye’deki Uzak Doğu’dan Türkiye’ye göç eden Tatarların örgütlenme deneyimleri ile devam etmektedir.

Birinci bölümün bir diğer makalesi, Prof. Dr. Abdülkadir Donuk tarafından kaleme alınmıştır. Makalede iki temel kavram tartışma konusu yapılmış ve göçmenlik ile göçebelik açıklanmaya gayret edilmiştir. Bu yapılırken Türklerin göçebe yapısının, Batı kültürü içerisinde pejoratif (aşağılayıcı, küçük düşürücü) anlamlar ihtiva ettiği iddia edilmektedir. Örneğin A.J. Toynbee’ye atıf yapan Yazar, Türklerin göçebe olmalarının altında “...tarihi olmayan bir cemiyetin insanı” anlayışının yattığını ileri sürmektedir (s.27). Başka bir deyişle göçebelik (ve Türkler) medeni ve yerleşik olanın ötekisi ve geri kalmış bir yapı olarak nitelenmektedir. Yazar, genel olarak göçebe topluluklara ve özelde Türklere yönelik söz konusu yaklaşımları zımni şekilde “oryantalist” olarak nitelendirmektedir. Yazar, “Türklerin bu kışlak ve yaylak hayat tarzlarına bakarak çadırlarda, otağlarda yaşadıkları zannedilmemelidir. Kışın ve yazın yaşadıkları yerlerde hâlâ harabeleri görülen şehirler de

Göç

inşa etmişlerdir,” diyerek, Türklere ve göçebe topluluklara atfedilen medenileşememe ithamına da bir nevi karşı çıkmaktadır (s.29). Halbuki bir sonraki sayfada yapılan alıntı, Türklerin bu göçebe kültürlerinin (hayat tarzlarının) köleliği mümkün kılmadığını, topluluk üyelerinin ise hürriyet sahibi olduklarını tespit etmektedir. Bu da Türk topluluklarında sınıflı yapının belirginleştiği şehir örgütlenmesi ile sınıfların daha eşitlikçi olduğu göçebe örgütlenmesi arasında tam bir dengenin tesis edildiği anlamına gelmektedir (s.30).

Bu bölüm, Prof. Dr. Salih Aynural tarafından, Batı Türkistan’dan Türkiye’ye yapılan göçü ele alan makalesiyle son bulmaktadır. Burada da kişisel tarihten esinlenilerek, Batı Türkistan olarak adlandırılan coğrafyadan Türkiye’ye gerçekleşen uzun, yorucu ve riskli göçten bahsedilmektedir. Yazarın kimlik üzerine yapmış olduğu tespit ise makalenin belki de en önemli noktalarından birisi olsa gerekir. Yazarın bu husustaki görüşlerine örnek verilecek olursa:

“Bolşevikler iktidarlarını güçlendirdikçe Türkistan’daki baskılar da artmaya başladı. Türk milletinden ayrı milletler yaratma politikaları hız kazandı; bunun neticesinde 1924’te Özbekistan ve Türkmenistan, 1929’da Tacikistan, 1936’da da Kazakistan ve Kırgızistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri oluşturuldu. Bu cumhuriyetlerde yoğun bir şekilde Özbekçilik, Kazakçılık, Kırgızçılık, Türkmencilik ve Tacikçilik ön plana çıkarılmaya, boy isimleri millet kavramı haline dönüşmeye başladı” (s.35).

Böylelikle Yazar’a göre genel bir Türkistan kimliğinin önüne geçilmiş; parçalanmış ve mikro kimlikler üzerinden yeni uluslar yaratılmak istenmiştir. Aynı zamanda artan baskılar sonucunda da Türkistan coğrafyasından Anadolu’ya göçlerin de hızı ve miktarı artmaya başlamıştır.

Sürün: Kolektif Bellek, Kimlik, Aidiyet

Eserin ikinci bölümü dört makale içermektedir. Makaleler bellek, kimlik ve aidiyet merkezli kaleme alınmıştır. İlk makale, Prof. Dr. Hakan Kırımlı tarafından yazılmıştır. Makale Kırım Tatarlarının -özellikle- son iki yüzyıllık tarihinde maruz kaldıkları göç olgusunu ele almaktadır. Yazar’ın tespitine göre, Kırım’dan yapılan göçlerin çoğunluğu, Osmanlı ve Rus Savaşlarından sonra meydana gelmiştir. Yazar, Rus devletinin söz konusu göçlerde engelleyici rolü bulunmadığını, aksine göçleri bir nebze kadar da teşvik ettiği gerçeğini belirtmektedir. Bu da dönemin siyasal yapısı dikkate alındığında, devlet politikası olarak kitlesel göçlerin teşvik edildiği gibi bir çıkarıma yol açabilir. Kaldı ki Yazar’a göre en ciddi ve planlı göç dalgası da Bolşevik rejiminin kurulmasıyla ortaya çıkanlarda aranmalıdır. Örneğin 1944 yılında Joseph Stalin döneminde Kırım Tatarları, toplu şekilde Orta Asya ve Urallara göç ettirilmişlerdir/sürülmüşlerdir (s.54). Bu tarz göç hareketlerinin planlı olduğu ve belli bir demografik politikanın sonucu olduğu ortadadır. Ancak göçler sadece zora dayalı da olmamaktadır. Kırım’dan yapılan göçlerde zorun yanında (ki diğer etmenler de bir şekil zor kavramı içerisine sokulabilir) dini, politik ya da başkaca sebepler de sayılabilir. Kırım Tatarlarına dair ka-

göç

leme alınan eldeki makalenin belki en can alıcı tespitlerinden birisi şudur: “Kırım Tatarlarının son iki yüzyıllık tarihindeki en büyük felaketlerden birisi olan göçler, gerçekte uzak tarihte kalmış bir olgudan ibaret değildir” (s.56). Zira bu göçlerin devam eden etkisi ve 2014 yılında Kırım’ın Ruslar tarafından ilhak edilmesi, Tatarların maruz kaldığı devam eden göç olgusuna yenisini eklemekten geri durmamıştır.

İkinci bölümün diğer makalesi, Dr. Öğr. Üyesi Ayna Askeroğlu Arslan tarafından kaleme alınmıştır. Makale Ahıska Türklerinin yaşadıkları göç ve bu süreçte güçlendirdikleri ulusal kimlik konusuna eğilmektedir. Ahıska Türkleri için iki ana tarihsel kırılma olduğunun altını çizen Yazar, 1944 Sürgünü ve 1989 Fergana Olaylarını bunlar arasında sayar. Her ikisinde de Yazar, Sovyetler Birliği’nin plan ve programı dahilinde gerçekleşen bilinçli bir eylemin yansımalarını ve etkilerini ortaya koymaya çalışır. 1944 Sürgünü, Ahıska Türklerine yönelik sistematik ve zorla göçün en net ifadesidir. Her ne kadar sürgün sonunda Ahıska Türklerinin milli kimliklerini kaybedecekleri, diğer toplumlararası asimile olacakları planlansa da söz konusu sürgün tam tersi etki yaratmış, Ahıska Türklerinin milli kimlik inşalarını güçlendirmiştir (s.63). 1989 Fergana Olaylarının ise Sovyetler Birliği’nin bir başka planı olduğu ve Özbekler ile Ahıskalılar arasındaki kardeşlik duygularının kırılmak istenmesi için organize edildiği şeklinde resmedilmektedir. Makalede dikkati çeken en önemli unsur, kendisi de bir Ahıska göçmeni olan yazarın dedesinin anılarının ilk defa neşrediliyor olmasıdır. Bu bağlamda makale, diğer makalelerde de olduğu üzere, birinci ağızdan bilgileri okuyucuya vermek gayesindedir.

İkinci bölümün bir diğer makalesi, Doç. Dr. Neriman Ersoy Hacısalihoğlu tarafından kaleme alınmıştır. Makalede yazar, Bulgaristan Türklerinin 19. ve 20. yüzyıllarda maruz kaldıkları zorunlu göç ve asimilasyon politikalarına değinmektedir. Yazar, Bulgaristan’da meydana gelen göçlere dair yaklaşık yüzyıllık bir zaman aralığını temel almakta ve bu zaman aralığını Cumhuriyet ve Osmanlı olmak üzere iki ana döneme ayırmaktadır. 1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile başlayan ve 1989 Bulgaristan’daki Türklere yönelik asimilasyon politikaları ile neticelenen dönem, yazarın ele aldığı zaman aralığıdır. Yazara göre Bulgaristan’dan Anadolu’ya göçlerde iki ana konu ön plana çıkmaktadır. Bunlar; i. “Bulgaristan hükümetlerinin kademeli olarak Bulgaristan’dan Müslüman ve Türk nüfusu ‘temizlemek’ istemeleri” ve ii. “bu nüfusu ‘Bulgarlaştırmak’ suretiyle asimile ederek tek millet yaratma düşüncesi” (s.93). Makalede en çok vurgulanan husus, Bulgaristan’da yaşayan Türklerin sistematik bir asimilasyon ve göç politikasına tabii tutuldukları iddiasıdır. Başka bir deyişle Bulgaristan, Türk ve Müslüman unsurları bu bölgeden göndererek etnik homojenizasyon yapmaya ve kalanları da asimile ederek Hıristiyanlaştırmaya gayret etmektedir. Sonuç olarak yazar, ikinci bölümün başlığına uygun olarak kimlik ve asimilasyon konularının üzerinde ciddiyetle durmaktadır.

Gör

İkinci Bölümün son makalesi Doç. Dr. Ali Asker tarafından kaleme alınan Kafkasya ve Türklerin maruz kaldıkları zorunlu göçlere yöneliktir. Yazarın temelde vurguladığı şey Rusya'nın bölge üzerindeki Türksüzleştirme politikasının, her ne kadar tam anlamıyla etkili olamasa da "Türklük üzerinde yıpratıcı etki" bıraktığı yönündedir (s.99). Başka bir deyişle bölgede sistematik bir asimilasyon, göç ve Türksüzleştirme politikası uygulanmaktadır. Söz konusu politikaların özellikle Ermeniler eliyle ve kanlı şekilde yerine getirildiğini vurgulayan yazar, Gürcistan'da da ciddi boyutlardaki Türk ve Müslüman nüfusun söz konusu politikalara maruz bırakıldığını da belirtmektedir. Yazara göre, Kafkasya bölgesi, jeopolitik açıdan büyük güçler için hep çok önemli olagelmıştır. Rusların sıcak denizlere inme politikası ve Kafkaslarda müttefikler yaratma isteği, Türklerin ve Müslümanların zorunlu göçe ve asimilasyona tabi tutulmasında önemli bir yere sahiptir.

Batı Türkistan'dan Göç: Diaspora, Vatan, Millî Mücadele

Kitabın üçüncü bölümü Batı Türkistan olarak adlandırılan bölgeden gerçekleşen göçleri "diaspora, vatan ve millî mücadele" kavramsal çerçevesinde değerlendirmektedir. Bu bölümün ilk makalesi Doç. Dr. Çağla Gül Yesevi tarafından kaleme alınan "Göç Teorileri Açısından Türkistan'dan Göç Olgusunun Değerlendirilmesi" başlığını taşımaktadır. Makale teorik bir çerçevede kaleme alınmıştır ve göçe dair kavramsal bir alt yapı sunmaktadır. Bu bağlamda göç, göçmen, diaspora, mülteci, vatan, mevsimlik göçler gibi birçok kavram teorik bir perspektif içerisinde tanımlanmaktadır. Akabinde Batı Türkistan olarak adlandırılan bölgeden gerçekleşen göçler tahlil edilip göçe maruz kalmış kişilerle derinlemesine mülakat yapılmıştır. İlk defa yayımlanan kimi mülakatlara da yer verilen makalede, göçün temel nedenleri arasında din ve kültürel hakların kullanımının kısıtlanması olgusunun altı çizilmektedir.

Kitabın bu bölümünün bir diğer makalesi Prof. Dr. Ahat Andican tarafından kaleme alınan "Tarihsel Bir Göç Kaynağı Olarak Türkistan" başlığını taşımaktadır. Makalede, Batı ve Doğu Türkistan olarak adlandırılan bölgelerden gerçekleşen göçlerin 19. Yüzyıldan itibaren izi sürülmektedir. Makalede, 19. Yüzyıla özel önem verilmesinin sebebi olarak da bölgenin bu yüzyılda Rus işgaline maruz kalması gösterilmektedir. Bu da doğal olarak göçleri tetikleyen en önemli unsurların başında Rus işgalinin geldiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca Rus işgallerinin sınırların belirlenmesinde de doğrudan etkisi bulunmaktadır. Makalede göçler "*Rus işgalinden Birinci Dünya Savaşına kadar olan dönem; 1916 Türkistan İsyanı dönemi; Hokand Muhtariyeti, Buhara ve Hive hanlıklarının tasfiyesiyle ortaya çıkan Basmacılık dönemi ve Kolektivizasyon dönemi olmak üzere dört ana başlık altında*" toplanmıştır (s.151). Makalede kullanılan kaynakların niteliği, niceliği ve konunun derinlemesine işlenmesi makalenin değerini artıran unsurlar olarak karşımızda durmaktadır.

Üçüncü bölümün son makalesi, Prof. Dr. Timur Kocaoğlu tarafından

Göç

Akademik
Bakış

391

Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024

kaleme alınmıştır. Makale “Türkistanlı Göçmenlerin Siyasi Faaliyetleri Tarihine Bir Bakış” başlığını taşımaktadır. Eldeki makale diğerlerine göre farklı bir portre çizmektedir. Türkistan’dan gerçekleşen göçlerin tarihine odaklanmakla beraber esas itibariyle makalede, Türkistan’dan göç edenlerin, göç ettikleri yerlerde kurmuş oldukları dernekler ve yayımlanmış oldukları dergi ve gazeteler hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Makalede, Türkistan kimliği ya da Türkistan’dan göç edenlerin sağlam temeller üzerine inşa edilmiş birliklere sahip olunmadığından bahsedilmektedir. Bundaki en temel sebep olarak, Türkistan’dan göç edenlerin farklı boy ya da etnik yapıya sahip olmalarından ziyade, aralarındaki siyasal mücadelenin daha keskin rol oynadığı ileri sürülmektedir. Ayrıca eserde, çok sayıda dergi ya da gazete isim isim değinilmekte, birçokları hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Eserde yazar, internet tabanlı kurulan yeni dernek ya da gazete tarzı platformların sayısının hızla artmasından dolayı takibinin zorlaşmış olmasını, makalenin sınırlılıkları olarak betimlemektedir. Buna rağmen eserin kaynakçasında doyurucu bir liste de okuyucuya sunulmaktadır.

Dördüncü Bölüm: Doğu Türkistan’dan Göç: bitmeyen Göç, Baskı, Güvenlik

Dördüncü bölüm, Prof. Dr. Abdolvahap Kara’nın “Doğu Türkistan’dan Anadolu’ya Kazak Göçü” başlıklı makalesiyle başlamaktadır. Göçün sebepleri sıralanırken karşımıza, Doğu Türkistanlı Kazakların gördükleri baskı ve zulüm üzerine, hür ve bağımsız yaşayacakları yerlere göç etmeleri olgusu çıkmaktadır. Gerçekten de yazar eserinde, Kazakların karşılaştıkları baskıları detaylı ve öykülemeci bir dil benimseyerek anlatmaktadır. Yazarın dili, olayları birebir yaşamış ve tanık olmuş birisinin ağzından çıkar gibidir. Bu anlatı tarzı esere akıcılık kazandırmaktadır. Ayrıca eserde, Doğu Türkistan’dan Türkiye’ye (ve diğer bölgelere) göç eden kazaklara dair bazı temel dönemlerin altı çizilmektedir. Birinci dalga göç hareketi Chang Kai Shek yönetimindeki Çin Cumhuriyeti’nin bölgeye dair uygulamalarının sonucunda gerçekleşmiştir. İkinci dalga göç hareketi ise 1949 yılında gerçekleşen Mao Zedung önderliğindeki sosyalist devrimdir.

Bu bölümün bir diğer makalesi, Doç. Dr. Tekin Tuncer tarafından kaleme alınan “Tarihsel Süreçte Doğu Türkistan’dan Uygur Göçü” başlığını taşımaktadır. Makalede ilk dikkati çeken unsur, münhasır bir sonuç bölümünün bulunmamasıdır. Bu da makalenin bütünlüğüne zarar veren bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bunun dışında makale, tarihsel anlatı açısından son derece doyurucu bilgiler içermektedir. Ayrıca makalede hikayeleyici anlatının izlerini sürmek mümkündür. Bu da makaleye bir roman ya da öykü kıvamı kazandırmaktadır. Böylelikle Doğu Türkistan’dan başlayarak Türkiye’ye kadar süren göçleri, okuyucu dostu bir anlatı ile ele almak imkânı doğmaktadır; makale okura kolaylıkla işleyebilmektedir.

Bu bölümün bir diğer makalesi Doç. Dr. Ömer Kul tarafından kaleme alınmıştır. Yazar bu makalede, 2009 tarihinde gerçekleşen Urumçi olaylarını

Göç

irdelemiş ve bu olaylardan sonra gerçekleşen göçleri ele almıştır. Makalede yazar, 5 Temmuz 2009 tarihinde meydana gelen olaylardan sonra yaşanan Uygur göçlerini ele almaktadır. Ayrıca yazar, bu olayın dışında münferiden ya da ailecek başkaca sebeplerle de Türkiye'ye göç eden Uygurları da çalışmaya dâhil etmektedir. Çin'in devlet politikası olarak Doğu Türkistan'da gerçekleştirdiği politikaları meşrulaştırıcı söylemleri, 2001 yılında İkiz Kulelere gerçekleşen terör saldırıları sonunda kabul edilen "Global War on Terror" söylemine dayanmaktadır. Çin yönetimi Doğu Türkistan olarak kabul edilen bu coğrafyaya yönelik baskı kurmakta, kurmuş olduğu bu baskıyı ise "radikal terörizm" ile mücadele olarak lanse etmektedir. Gerçekten de yazara göre bu söylem, Urumçi olaylarından sonra Çin hükümetince gerçekleşen baskıcı uygulamalara meşrulaştırıcı zemin hazırlamış gözükmektedir. Aynı şekilde açıkça yazmasa da makale, Çin hükümetinin bu politikalarını "güvenlikleştirme" perspektifine bir örnek olarak da vermiş gözükmektedir.

Beşinci Bölüm: Ekonomik ve Siyasal Açından Göç Olgusu: Bölgesel Güçlerin Göç Üzerindeki Etkileri

Beşinci bölümün ilk makalesi, Doç. Dr. Hilal Görgün tarafından kaleme alınan ve "Avrupa'da Aşırı Sağ Eylemlerde Göç Olgusunun Kullanılışı: Almanya Örneği" başlığını taşıyan bölümdür. Makale göç, aşırı sağ ve göçmen literatürünü ele almakta, detaylı bir anlatı ortaya koymaktadır. Almanya'daki ırkçılık, aşırı sağ ya da göçmen topluluklara dair ikincilleştirme, ötekileştirme ve ayrımcılık politikalarını ustaca kaleme alan makale, kitabın ana gövdesini oluşturan "Türk Dünyası ve Göç" olgusunun biraz dışında kalmış gözükmektedir. Yazar makalede Almanya'daki Türkler ve Müslümanlar üzerinden bir değerlendirme yapmaktadır. Ancak yapılan bu değerlendirme, makalenin birincil araştırma konusuna göre tali kalmaktadır. Her ne kadar kitabın ana odak noktasının dışında bir odağa sahip olduğu söylenebilirse de makale, ele aldığı konuyu son derece doyurucu ve akademik seviyesi yüksek bir dil ve anlatı ile masaya yatırmaktadır.

Kitabın ve bölümün son makalesi Doç. Dr. Ali Asker tarafından kaleme alınan "Güney Kafkasya'dan ve Orta Asya Ülkelerinden İşgücü Göçleri" başlığını taşımaktadır. Yazar makalesinde, eski Sovyet coğrafyasında meydana gelen göçlerin genel itibarıyla iktisadi tarafına odaklanmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Orta Asya olarak nitelenen bölgede ekonomik sorunlar ayyuka çıkmış; insanlar geride kalanlarına finansal destek sağlamak için işgücü göçü yapmak durumunda kalmışlardır. Türk ve Müslüman topluluklardan yapılan iktisadi temelli göçlerin ana varış noktasının Rusya olduğunu söylemektedir yazar. Rusya'da çalışan Türk ve Müslüman göçmenlerin memleketlerine gönderdikleri döviz miktarı ise çalışmada özellikle üzerinde durulan bir unsur olarak belirtilmektedir. Gerçekten de eldeki makale, güncel ve farklı bir konuya değinmek suretiyle, kitabın geri kalan makalelerinden ayrılmaktadır.

Göç

Akademik
Bakış
393
Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024

Genel Değerlendirme

Eserde dikkati çeken ilk ve en önemli unsur, metin yazarlarının kendilerinin ya da ailelerinin göçü deneyimlemiş olmasıdır. Bu da esere literatürde ayrıcalıklı bir yer sunmaktadır. Çünkü kitap, ilk defa yazılan kimi birinci ağızdan bilgileri paylaşarak literatüre katkı sunmaktadır. Yukarıda da detaylıca açıklandığı üzere yapılan mülakatlardan elde edilen ve ilk kez kamuoyu ile paylaşılan “anılar”, kitaba müstesna bir yer kazandırmış gözükmektedir.

İkinci olarak kitap, okuyucu dostu bir formatta hazırlanmıştır. Makalelerin uzunlukları bu formata uygun olacak şekilde belli oranda kısa tutulmuştur. Ancak bazı makalelerin bu formatın dışına çıktığını da söylemek mümkündür.

Son olarak eser, göçleri teorik, politik ve tarihsel perspektiften ele almaktadır. Bu açıdan bazı makalelerin aynı tarihsel süreci tekraren anlattıkları izlenimi oluşabilmektedir. Ancak kitabın, yüzyıllardır zulüm görmüş Türk topluluklarının sesi olmak, yaşadıkları konusunda kamuoyu oluşturabilmek ve bir daha böylesine acıların hayat bulmasını önlemek için muazzam bir başlangıç noktası olacağı şüphe götürmezdir.

göç

Akademik
Bakış

394

Cilt 17
Sayı 34
Yaz 2024